

Lapin alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma 2023–2027

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

**Euroopan unionin
osarahoittama**

**Lapin alueellinen maaseudun
kehittämissuunnitelma 2023–2027**

Etukannen kuva: Lapin materiaalipankki

Lapin ELY-keskus
syyskuussa 2022

Sisällys

Alkusanat	4
1 Lapin nykytila ja tulevaisuuden näkymät.....	5
1.1 Väestö	5
1.2 Lapin toimialat ja tulevaisuuden näkymät.....	5
1.2.1 Teollisuus, jalostus ja palvelut.....	5
1.2.2 Biotalous Lapissa	6
1.3 Lapin maaseudun SWOT-analyysi: vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat	7
2 Älykäs arktinen maaseutu - Lappi on luonnon aarreaitta, rajaton ja avoin rohkealle toiminnalle ja kokeiluille.....	9
2.1 Kohti hiilineutraalia Lappia - kestävää yritystoimintaa ja yhteistyötä	9
2.1.1 Kohti hiilineutraalia biotaloutta	9
2.1.2 Viisas ja kestävä matkailu	15
2.2 Hyvä elämä Lapin maaseudulla - maaseudun veto- ja pitovoiman vahvistaminen	16
2.2.1 Toimiva infra takaa saavutettavuuden	16
2.2.2 Toimivat ja saavutettavat palvelut kaikille lappilaisille.....	17
2.2.3 Komeat kylät, mahtavat maisemat!	17
2.2.4 Voimaa Lappi-brändistä - unelma Lapista!	18
2.2.5 Saamelaisen kotiseutualueen kehittäminen.....	18
2.2.6 Älykäs kylä – koko kylä kehittää!	19
3 Rahoitustarve ja tukikelpoinen maaseutualue	20
3.1 Rahoitustarve	20
3.2 Tukikelpoinen maaseutualue.....	20
4 Ohjelmien yhteensovitus	21
5 Läpileikkaavat teemat.....	22
6 Kuvaus suunnitelman alueellisesta valmistelusta	23
LIITE	24

Alkusanat

Lapin alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma linjaa Lapin ELY-keskuksen myöntämää maaseuturahaston rahoitusta vuosille 2023–2027. Suunnitelma koskee maaseudun yritys- ja hankerahoitusta sekä maatalouden rakennetukia.

Maaseudun kehittäminen on jatkumo: hyviä toimintamalleja jatketaan, niitä parannetaan ja samalla otetaan käyttöön täysin uudenlaisia kehittämisen keinoja. Uutta on se, että kaikessa maaseudunkin kehittämistoiminnassa huomioidaan aiempaa vahvemmin ilmastonmuutoksen vaatimat toimet. Koko suunnitelman tavoite on silti sama kuin aiemmin: pitää Lapin maaseutu elinvoimaisena ja hyvänä paikkana asua ja yrittää.

Lapin ELY-keskus myöntää rahoitusta monipuolisesti maaseudun kehittämiseen. Tuen kohteena on alkutuotanto, elintarvike- ja luonnontuoteala ja matkailu sekä muu maaseudun elinvoimaa lisäävä ja palvelutarjontaa laajentava yritystoiminta. Alkutuotannossa tavoitteena on Lapin maatilojen kilpailukyvyn parantaminen ja tilojen nykyaikaistaminen sekä tilojen välisen yhteistyön lisääminen. Keskeisinä tuettavina toimina tiloilla on rakennusinvestointien ohella ympäristön parantamiseen ja luonnon monimuotoisuuden lisäämiseen kohdistuvat toimet sekä kiertotalouden ja uusiutuvan energian käytön edistäminen. Koko kauden tärkeä tavoite on hillitä ilmastonmuutosta sekä edistää ilmastonmuutokseen sopeutumista. Poroelinkeinon tärkeimmät toimet painottuvat ilmastonmuutokseen sopeutumiseen sekä poronlihan jalostusasteen nostamiseen ja markkinoinnin kehittämiseen.

Suunnitelman tavoite on paitsi lisätä yritysten toimintaedellytyksiä, myös taata maaseudun asukkaille hyvä elinympäristö ja vahvistaa asukkaiden yhteisöllisyyttä. Maaseudun palveluiden kehittäminen ja erityisesti digitalisaation hyödyntäminen mahdollistavat myös uusien asukkaiden muuttoa maaseudulle ja laajemminkin monipaikkaisuutta.

Lapin ELY-keskus myöntää EU-osarahoitteista tukea sekä maaseudun yrityksille että elinkeinojen kehittämishankkeisiin. Maaseudun elinvoiman lisäämiseksi rahoitusta myönnetään myös yleishyödyllisiin kehittämishankkeisiin sekä investointeihin, kuten kylien laajakaistan rakentamiseen ja vesihuoltohankkeisiin.

Lapin alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma on linjassa Suomen CAP27-suunnitelman kanssa, mutta tavoitteissa ja toimenpiteissä korostuvat Lapille tärkeät elinkeinot ja arktinen toimintaympäristö.

Hannu Linjakumpu
yksikön päällikkö

1 Lapin nykytila ja tulevaisuuden näkymät

1.1 Väestö

Lapin vetovoima tehoi pandemiavuonna 2020 ja väkiluku kääntyi pitkän laskevan trendin jälkeen nousuun. Muuttovoittoa saivat myös pienemmät kunnat, aiemmin hyötyjänä oli lähinnä Rovaniemi. Vuonna 2021 lappilaisia oli 176 494. Lappilaisista 60 % asuu kaupungeissa ja 40 % maaseudulla. Etenkin nuorten muutto Lapista on voimakasta ja se näkyy maakunnan heikkona huoltosuhteena. Lapissa tavoitteena on lisätä alueen veto- ja pitovoimaa. Vaikka maakunnassa on rakenteellista työttömyyttä, samaan aikaan moni ala kärsii työvoimapulasta. Tulevaisuudessa erityisesti työperäisestä maahanmuutosta odotetaan helpotusta sekä väestön vähenemiseen että työvoimapulaan.

Kuva 1. Lappi lukuina (Lähde: Lapin luotsi ja Tilastokeskus).

1.2 Lapin toimialat ja tulevaisuuden näkymät

1.2.1 Teollisuus, jalostus ja palvelut

Lapissa on noin 12 700 yritystä, joista kolmannes toimii maaseutualueella. Suurin osa yrityksistä on mikro- ja pk-yrityksiä, mutta suurempia yrityksiä on esimerkiksi kaivos- ja metalliteollisuudessa.

Lapissa on sekä metallialalla että puunjalostuksessa merkittävää vientiteollisuutta ja myös teollisessa kiertotaloudessa Lapissa on huippuosaamista. Puunjalostusteollisuus on murroksessa: tehtaita sekä suljetaan että rakennetaan. Perinteisen puunjalostusteollisuuden työpaikat vähenevät ja uudet puupohjaiset innovaatiot valtaavat alaa. Maakunnassa tavoitteena on käyttää puuta jatkossa enemmän kestävä kehityksen mukaisesti pitkäkestoisiin tuotteisiin, kuten puurakentamiseen. Paitisi isoja toimijoita, Lapissa on kasvuhaluja pienemmän mittakaavan puunjalostajia. Lapissa on niin ikään Suomen kaivostoiminnan keskittymä. Nämä toimialat luovat yritys- ja työmahdollisuuksia myös lähialueille.

Matkailussa Lappi-brändi on tunnettu sekä Suomessa että maailmalla. Koronapandemiaa edeltävänä aikana, vuonna 2019 rekisteröitiin peräti 3,5 miljoonaa yöpymistä ja matkailun liikevaihto oli 644 miljoonaa euroa. Kansainvälisten matkailijoiden osuus yöpymisistä oli reilu puolet, mikä on suurin osuus Suomessa. Matkailu on Lapissa merkittävää myös siksi, että se työllistää väkeä myös kunta- ja matkailukeskusten ulkopuolella ja auttaa säilyttämään palveluita maaseudulla. Vuonna 2019 Lapin matkailu tarjosi noin 8000 työpaikkaa. Maaseuturahaston yrityshankkeista suuri osa on kohdistunut matkailuun tai siihen läheisesti liittyviin aloihin. Matkailu myös kasvoi Lapissa muita toimialoja nopeammin ennen koronapandemiaa. Pandemian vaikutukset kohdistuivat Lapissa eniten matkailuun eikä kotimaisen kysynnän kasvu riittänyt kompensoimaan kansainvälisten matkailijoiden katoa. Uskoa tulevaisuuteen silti riittää ja Lappi haluaa olla jatkossakin kestävä matkailun edelläkävijä.

Lapissa on arktista erityisosaamista lisäksi mm. kylmätestauksessa sekä säätutkimuksessa. Jo vuosikaudet autotestaajat ovat saapuneet Lappiin talvikaudeksi, mutta nykyisin sisätestihallit mahdollistavat myös ympärivuotisen testauksen. Uusia liiketoimintamahdollisuuksia syntyy jatkossa myös kierrätettävän tekstiiliteollisuuden ja muun kiertotalouden piiriin, koska alalla on runsaasti kasvupotentiaalia.

Kuva: Lapin materiaalipankki/Terhi Tuovinen

1.2.2 Biotalous Lapissa

Lapissa maatalous on pääasiassa nautakarjataloutta pitäen sisällään maidon- ja lihantuotannon. Lisäksi Lapissa on vähäisessä määrin lammastaloutta, perunanviljelyä ja erikoiskasvituotantoa. Kiinnostus erikoiskasvituotantoon on virinnyt viime vuosina uudelleen, mikä edellyttää jatkossa lisää kehittämistoimia.

Rakennekehitys Lapin maataloudessa jatkuu: tiloja poistuu aktiivisesta tuotannosta, mutta maidon kokonaismäärässä laskeva kehitys ei näy yhtä voimakkaana. Naudanlihan tuotantomäärä on myös alentunut merkittävästi. Maatilojen ikärakenne on eriytynyt kokoluokittain ja tuotantosuunnittain: nuorimmat yrittäjät ja suurimmat tilat ovat nautakarjatiloja ja vanhimmat yrittäjät ja pienemmät tilat ovat yleensä nurmitiloja. Maatilojen jatkaminen näyttäisi olevan sidoksissa yrittäjän hyvinvointiin: tiloilla, joilla on hyvinvoivat yrittäjät, on suurempi todennäköisyys löytää jatkaja kuin heikommin voivilla. Myös rakennemuutos näkyy: nautakarjatilat vähenevät ja nurmitilojen osuus kasvaa.

Maatalouden alueellinen rakennemuutos vahvistuu edelleen. Rakenteeltaan vahvinta maatalous on lounaisessa Lapissa: Simossa, Torniossa, Keminmaassa, Tervolassa ja Ylitorniolla. Tämä alue tuottaa lähes puolet Lapin maidosta ja naudanlihasta. Muutoksesta huolimatta Lapissa on vahvoja, hyvin toimeentulevia maatiloja: kaikkialla Lapissa voidaan harjoittaa maataloutta sen eri tuotantosuunnissa, huomioiden luonnollisesti kasvuolosuhteet.

Maatalouden merkitystä Lapin maakunnalle ei pidä väheksyä. Maatalous on paikallisen elintarviketuotannon elinehto: ilman sitä ei olisi paikallista ruokaakaan. Oman alueellisen tuotannon puuttuminen heikentäisi merkittävästi ruokaturvaa ja merkitsi vakavaa puutetta kriisitilanteissa. Alkutuotannon elinkeinot ovat myös harvaan asutun alueen infrastruktuurin ja palvelurakenteen perusta: ne ylläpitävät tieverkkoa, naapuriapua ja vaativat toimivat sähkö- ja tietoverkot.

Myös **porotaloudella** on suuri merkitys aluetalouteen koko Lapissa, erityisesti alueilla, joilla muu yritystoiminta on vähäistä. Poroa hyödynnetään kokonaisvaltaisesti. Suurin tuotto saadaan lihasta, josta huomattava osa myydään nykyisin tuottajilta joko suoraan kuluttajille tai ravintoloihin. Koko poronhoitoalueella lihaa tuotetaan noin kahden miljoonan kilon verran. Poronliha on erikoistuote, jolle on hankittu myös EU:n nimisuojamerkinnot. Myös porosta saatavia sivutuotteita, kuten taljoja ja sarvia, hyödynnetään kaupallisesti. Poromatkailu on viime vuosina kasvanut matkailun kasvun myötä ja tuottaa osalle jo päätoimeentulon. Porotalouden tulevaisuuden haasteina ovat ilmastonmuutos, maankäytön muutokset ja työvoimapula, mutta toisaalta osa paliskunnista on onnistunut aktivoimaan nuoria yrittäjiksi ja alan sopeutumiseen kohdistuu paljon tutkimusta. Tutkimuksen, koulutuksen ja neuvonnan yhteistyö tähtää alan selviytymiseen ja myös uusien digitaalisten, resursseja säästävien työmenetelmien kehittämiseen.

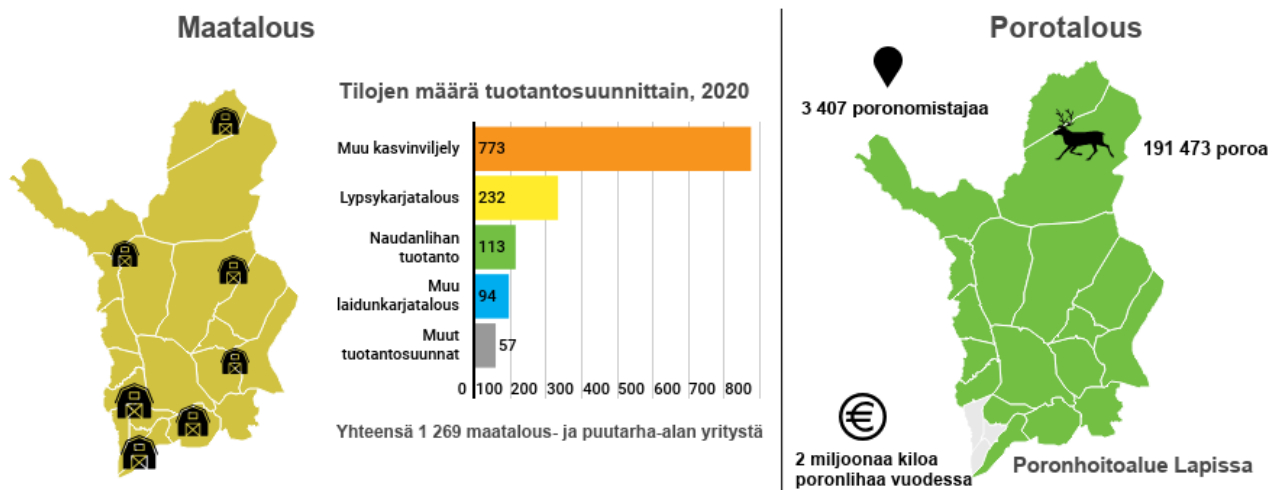
Lappi on tunnettu luonnontuotteistaan: yritystoimintaa on marjojen välityksestä korkean jalostusasteen lääkevalmisteisiin ja ravintolisä tuotteisiin. Alalla on tehty pitkäjänteistä kehittämistyötä ja suuntaa saatu muutettua pelkkien raaka-aineiden myynnistä pidemmälle jalostettujen tuotteiden markkinointiin. Lapissa ainutlaatuista on myös laajat yhtenäiset luonnontuotteiden luomukeruualueet, jollaisia ei löydy muualta

Euroopasta. Hyvinvointitrendien myötä sekä luonnontuotteille että niihin perustuville palveluille on kasvavaa kysyntää.

Lapissa on merkitystä **metsätaloudella**, vaikka kasvuolosuhteet eivät vedä vertoja muuhun Suomeen. Lähes koko Lapin maa-ala, 98 %, on metsää; 75 % metsämaasta käytetään puuntuotantoon. Metsätalouden tuloilla on suuri merkitys Lapin maa- ja porotiloille. Viime vuosien aikana hakkuut ja luontainen poistuma ovat olleet alle 50 % kasvusta: metsissä onkin runsaasti taimikonhoito- ja ensiharvennustarpeita. Metsien monimuotoisuus on vähentynyt, mutta on Lapissa muuta maata paremmalla tasolla. Lapissa on runsaasti valtion metsiä. Lapin metsätalouden erityispiirre on, että yhteismetsiä on yli sata ja ne ovat aktiivisia toimijoita. Toisaalta tilojen sirpaloituminen jatkuu ja pienten tilojen määrä on kasvussa. Erityispiirteenä on lisäksi, että Lapissa on runsaasti luonnonsuojelualueita. Metsäpalveluyrittäjyys tarjoaa maaseudulle työmahdollisuuksia ja se on viime vuosina monipuolistunut mm. tekemällä yhteistyötä luonnontuotealan yritysten kanssa metsien luonnontuotteiden keruutoiminnassa.

Lapissa tuotetaan **energiaa** pääosin keskitetysti hyödyntämällä puuta ja osin turvetta. Turpeen osuus tosin vähenee voimakkaasti. Lapissa siirtymä uusiutuviin energialähteisiin jatkuu, maalämpö ja hake- tai pelletti korvaa fossiilisia polttoaineita. Tuulivoimaa rakennetaan yhä enemmän ja tuulivoimapuistojen sijoittelu vaatii eri maankäyttömuotojen vuoropuhelua ristiriitojen välttämiseksi. Vesivoima on Lapin tärkein sähköntuotantomuoto: Lappi onkin sähkön tuotannossa omavarainen ja uusiutuvan energian osuus on yli 90 % sähkön tuotannosta.

Metsäenergialla on merkittävä rooli Lapin energiantuotannossa. Myös sen työllistävä vaikutus on suuri. Paikallisella energiantuotannolla voidaan saada positiivisia aluetaloudellisia vaikutuksia ja vahvistaa energian huoltovarmuutta. Biokaasun tuotanto Lapissa on vielä vähäistä: pääomien puute ja kannattavuus on vaikeuttanut tilakohtaisia investointeja. Liikennepolttoaineet muodostavat suurimman osuuden Lappiin tuodusta energiasta, joten niissä olisi merkittävää potentiaalia ja niiden tuotannolla olisi myös positiivisia vaikutuksia aluetalouteen. Myös aurinkoenergian käyttö on lisääntynyt yksityistalouksissa sekä enenevässä määrin myös maataloilla, kun tarjolle on tullut aiempaa toimivampia ja edullisempia laitteistoja.

Kuva 2. Maatilojen määrä Lapissa tuotantosuunnittain (2020) ja porotalouden tunnuslukuja.

1.3 Lapin maaseudun SWOT-analyysi: vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat

Lapin maaseutua kehitetään perustuen Lapin luonnon vahvuuksiin, osaaviin maaseutuyrittäjiin ja kehittäjien tiiviiseen yhteistyöhön sekä kylien asukkaiden aktiivisuuteen ja yhteisöllisyyteen.

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
• Älykäs erikoistuminen, arktinen osaaminen • Vaikuttava Leader-toiminta • Aktiiviset kylätoimijat, organisoitunut kylätoiminta • Aluekehittäjien tiivis yhteistyö • Lappi-brändi • Puhdas luonto • Luonnonvarat • Saamelaiskulttuuri • Matkailuosaaminen, matkailun turvallisuus • Kansainvälisyys, rajayhteistyö • Turvallisuus ja elämänlaatu	• Saavutettavuus • Puutteelliset tietoliikenneyhteydet • Tieverkoston rapistuminen • Puutteelliset joukkoliikenneyhteydet • Vinoutunut väestörakenne • Pieni omavaraisuus elintarvikkeissa • Heikko asuntotilanne, vuokra-asuntojen saatavuus • Vähäinen sukupolvenvaihdojen määrä • Pääomien puute • Alkutuotannon jalostusta siirtynyt pois Lapista
MAHDOLLISUUDET	UHAT
• Digitalisaatio (markkinointi, saavutettavuus) • Kiertotalous, sivutuotteiden hyödyntäminen • Monipaikkaisuus, etätyö • Työperäinen maahanmuutto • Lähiruoan tuotanto, erikoistuminen, Lappi-brändin hyödyntäminen elintarvike- ja luonnontuotealalla • Luomuluonnontuotteiden keruu ja jalostus: laajat luomualueet ja paljon valtion metsää • Hyvinvointipalvelut/Green Care-toiminta • Luontoliiketoiminta/ekosysteemipalvelut • Kestävä matkailu, matkailun turvallisuus, lähimatkailu, maaseutumatkailun trendi	• Ilmastonmuutos • Pandemiat: uhka kv-matkailulle, rajakaupalle • Maailmanpoliittiset kriisitilanteet • Kaupungistuminen • Heikkenevä palveluverkosto • Nuorten syrjäytyminen/osattomuus • Luonnon monimuotoisuuden väheneminen • Lentoliikenteen hiipuminen • Digisyrjäytyminen

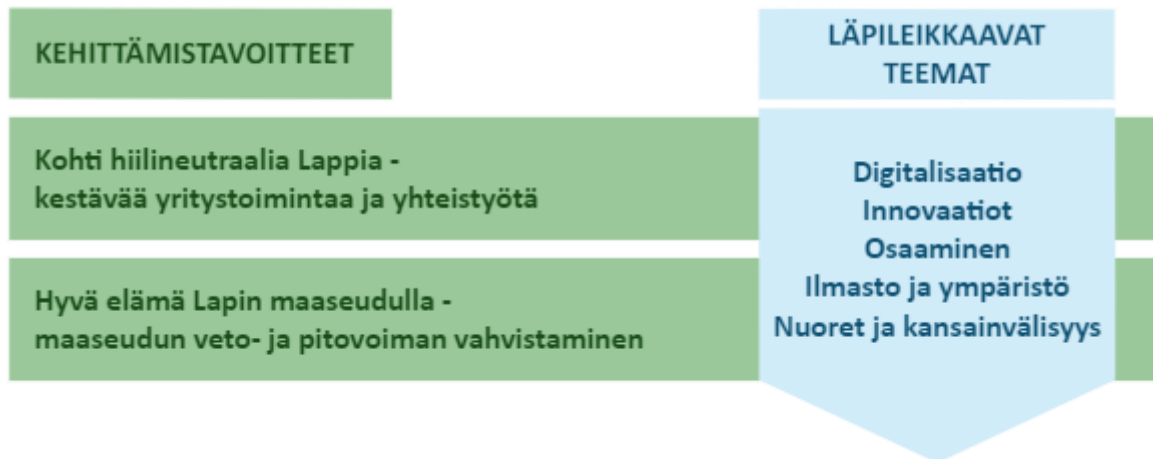
Lappi on Suomen ensimmäisiä alueita, joka lähti toteuttamaan älykkään erikoistumisen strategiaa. **Lapin älykkään erikoistumisen visio on olla johtavassa asemassa arktisten luonnonvarojen ja olosuhteiden kestävässä hyödyntämisessä.** Lappiin on syntynyt uudenlainen tapa tehdä yhteistyötä yli organisaatio- ja valtakunnanrajojen, ja työtapana on koonnut lappilaisia aluekehittämistoimijoita korkeakouluista tutkimuslaitoksiin ja kehittämissyhtiöihin. Uudella toimintatavalla on voitu vahvistaa alueen omaa kehittämistoimintaa ja hyödyntää paremmin EU-resursseja. Avainsanoja ovat sitoutuminen, sektorirajat ylittävä yhteistyö ja vahva yhteinen visio.

Arktinen älykäs maaseutuverkosto toteuttaa osaltaan ko. strategiaa: sen keskeinen tavoite on **osoittaa maaseudun elinkeinollinen potentiaali ja estää maaseudun pääomien pako.** Tavoitteena on löytää ratkaisuja yrittäjien ongelmiin sekä synnyttää uusia yrityksiä. Keinona on ensisijaisesti osaamisen kehittäminen, joka tarkoittaa koulutuksen, tutkimuksen ja yrittäjien tarvitseman neuvonnan saumatonta yhteistyötä. Toisen askeleen ammatilliset oppilaitokset ovat aktiivisesti mukana kehittämistyössä: mm. Tervolaan on rakenteilla osaamiskeskittymä, jossa on erikoiskasviviljelyä, biokaasulaitos ja geenikarjaa. Saamelaisalueella toimii Saamelaisalueen koulutuskeskus ja aktiivinen kehittäjä on myös korkeakoulukonserni, johon kuuluvat Lapin ammattikorkeakoulu ja Lapin yliopisto. Lapin yliopisto on tehnyt työtä maaseutukuntien digitalisaation edistämiseksi ja Lapin ammattikorkeakoulu mm. alkutuotannon, jalostuksen sekä matkailun hankkeissa. Luonnonvarakeskus on keskeinen toimija/yhteistyökumppani maaseudun tutkimushankkeissa. Metsä- ja luonnontuotealan osaamista on paljon mm. Suomen metsäkeskuksella sekä Metsähallituksella.

2 Älykäs arktinen maaseutu - Lappi on luonnon aarreaikka, rajaton ja avoin rohkealle toiminnalle ja kokeiluille

Lapin maaseudun tärkeimmät kehittämistavoitteet kaudella 2023–2027.

2.1 Kohti hiilineutraalia Lappia - kestävää yritystoimintaa ja yhteistyötä

Lapin alueellisen suunnitelman keskeisin tavoite on lisätä maaseutuyrittäjien ja kehittäjätahojen yhteistyötä yritystoiminnan kilpailukyvyyn parantamiseksi. Lapissa etuna on, että kehittäjäorganisaatiot toimivat jo nyt yhteistyössä ja niillä on myös suorat ja tiiviit suhteet alueen yrittäjiin. Parantamisen varaa kuitenkin on.

Tavoitteena on paitsi tehdä vaikuttavampaa kehittämistä, auttaa maaseudun yrityksiä hyödyntämään kaikkia saatavilla olevia kehittämistyökaluja. Ideana on auttaa yrityksiä matalalla kynnyksellä ja ohjata joustavasti oikean kehittäjäkumppanin luo.

Tämä ohjelmakaudella 2014–2020 alkanut kehittämistyö Lapin Älykkään erikoistumisen strategian mukaisesti jatkuu: elintarvike- sekä bioenergia-alan lisäksi kehittämismallia sovelletaan muuhunkin maaseudun yritystoimintaan. Maaseudulla on paljon elinkeinollista potentiaalia (energiaa, ruokaa, vettä, luonnonvaroja, puhdasta ilmaa, väljyyttä, osaamista) ja se saadaan käyttöön vain yrittäjien ja kehittämistahojen suunnitelmallisella ja tiiviimmällä yhteistyöllä. Esimerkiksi kannustamalla yrityksiä lähialueen hankintoihin ja yhteistoi- mintaan, myös aluetaloudelliset vaikutukset kasvavat. Mikro- ja pk-yrityksiä kannustetaan myös yhteiseen tuotekehitykseen ja markkinointiin. Yhteisen kehittämistyön tuloksena positiivinen kierre vahvistuu: maaseudun pääomat kasvavat, syntyy uusia investointeja ja työpaikkoja sekä uusia palveluita ja elinvoima vahvistuu. Maaseudun potentiaalia saadaan näin käyttöön nykyistä vaikuttavammin.

2.1.1 Kohti hiilineutraalia biotaloutta

Lapin maaseutu on matkalla kohti hiilineutraalia biotaloutta: alueellisen suunnitelman toimenpitein tuetaan kestäväen ruokaketjun kehittämistä alkutuotannosta jalostukseen sekä edistetään lähiruuan tuotantoa ja käyttöä. Samalla vastataan osaltaan EU:n Pellolta pöytään -strategian tavoitteisiin tehdä elintarvikejärjestelmästä oikeudenmukainen, terveyttä edistävä ja ympäristöä säästävä. Julkisia tahoja kannustetaan lisäksi paikallisten elintarvikkeiden hankintoihin ja kuluttajille jaetaan tietoa kestävästä ruokatuotannosta Lapissa.

Lapin maataloudessa tärkeimpiä kehittämistavoitteita ovat turvata Lapin maatilojen tulevaisuus sekä varmistaa tiloille riittävä osaaminen sekä tutkimuksen, neuvonnan ja muiden kehittäjätahojen tuki tilan kehittämiseen. Lapissa erityistä huomiota tulee kiinnittää tilojen jatkuvuuden turvaamiseen ja uusien yrittäjien liike- toimintaosaamisen vahvistamiseen. Paitsi sukupolvenvaihdoksia, esille tulee nostaa vaihtoehtoisia malleja alkaa maatalousyrittäjäksi. Kiinnostusta maatalousyrittämiseen voisivat lisätä myös yleistyneet

kumppanuusmaatalousmallit, joissa kuluttajat pääsevät itsekkin mukaan tilan toimintaan. Maatilan kumppanina voi toimia myös hyvinvointialan yritys, joka hyödyntää maatilan toimintaympäristöä ja maatalousyrittäjien osaamista omassa liiketoiminnassaan.

Lapin maatilat vastaavat ilmastonmuutoksen haasteisiin pitämällä turvemaat kasvipeitteisenä, siirtymällä uusiutuvaan energiaan sekä kiinnittämällä huomiota hyviin viljelytapoihin ja huolehtimalla maan kasvukunnosta. Tavoitteita edistetään tehokkaalla viestinnällä ja koulutuksella sekä Lapin olosuhteisiin räätälöidyillä ratkaisuilla, joissa huomioidaan arktiset olosuhteet ja vähäinen kasvivalikoima eteläiseen Suomeen verrattuna. Ilmastonmuutoksen vaikutukset voivat olla osin myös positiivisia, joten myös uusien mahdollisuuksien hyödyntämiseen tulisi varautua ajoissa.

Oman ruokatuotannon arvostus on Ukrainan sodan seurauksena noussut, mutta viljelijän asema ruokaketjussa on edelleen heikko, eikä arvostuksen nousu näy juurikaan yrittäjän kukkarossa. Reilummat kauppatavat, kuten suoramyynti, muodostavat vielä pienen osan myynnistä, joten se ei yksin riitä pelastamaan tilanetta. Edellytys kotimaisen ruokatuotannon säilymiselle on tuottajan aseman parantaminen, koko ruokaketjun avoimuus ja läpinäkyvyys sekä parempien tulevaisuudennäkymien tarjoaminen potentiaalisille jatkaajille. Tutkimuksen, koulutuksen ja neuvonnan nykyistä tiiviimmällä yhteistyöllä pystytään tarjoamaan tiloille ajantasaisin tieto, jotta voidaan aidosti puhua tiedolla johtamisesta. Tietotulvan keskellä maatalousyrittäjä kaipaa asiantuntija-apua ja vertaisverkostoja sekä tilan kannattavuuden parantamiseksi että oman hyvinvointinsa tukemiseksi. Uuden ohjelmakauden rahoitus tarjoaa mahdollisuuksia ratkaista energiasta syntyvää kustannusten nousua uusiutuvan energian investoinnein sekä mm. lannoitepulaa tarjoamalla investointimahdollisuuksia lannan käytön tehostamiseksi.

Lapin maatalouden tavoitteet vuosille 2023–2027:

TAVOITTEET Lapin maatalous	– Sukupolven-/omistajanvaihdosten edistäminen – Maatilojen kilpailukyvyyn parantaminen mm. tutkimuksen, teknologian ja digitalisaation keinoin – Maatalousyrittäjien yhteistyön ja ammatillisen osaamisen lisääminen, huomioiden johtamistaidot – Alkutuotannon jalostusasteen nostaminen (uusia tuotteita/palveluita) – Tilojen toimet ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi sekä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi – Maatilojen riskienhallinnan ja ennakointiosaamisen lisääminen – Paikallisten, kestävien hankintojen ja omavaraisuuden edistäminen – Maatalousyrittäjien hyvinvoinnin lisääminen – Tuotantoeläinten hyvinvoinnin lisääminen – Tuotantopanosten ja elintarvikkeiden raaka-aineiden korkean laadun turvaaminen, puhtaus ja jäljitettävyyys ylivoimatekijänä – Erikoistuminen (luomu, lähiruokamarkkinointi, puhdastuotteet) – Maatilojen resurssitehokkuuden parantaminen (investoinnit) – Kiertotalouden edistäminen maataloudessa – Maatilojen uusiutuvan energian käytön lisääminen – Luonnon monimuotoisuuden huomioiminen ja edistäminen viljelytoimissa
TOIMENPITEET	– Yrityksen käynnistystuki nuorille viljelijöille – Investoinnit maatilojen kilpailukyvyyn kehittämiseen ja tilojen nykyaikaistamiseen – Maatilojen energiainvestoinnit – Eläinten hyvinvointia ja bioturvallisuutta parantavat investoinnit – Ympäristön tilaa ja kestävää tuotantotapaa edistävät investoinnit maatiloilla – Yritystoiminnan käynnistäminen maaseudulla – Kehittämishankkeet: yhteistyötoimenpiteet, koulutus, tiedonvälitys

Kuva: Lapin materiaalipankki/Antti Pienmäinen

Porotalouden tärkeimpänä tavoitteena on turvata poroelinkeinojen elinvoimaisuus lisäämällä porotalousyrittäjien osaamista, yhteistyötä ja uusia liiketoimintamahdollisuuksia.

Ilmastonmuutos koettelee porotaloutta muita elinkeinoja ankarammin ja tavoitteena on löytää ne porotalouden mallit, joilla siihen sopeudutaan parhaiten. Porotalouselinkeinojen vahvistaminen edellyttää jalostusasteen nostoa kaikissa porotuotteissa ja sivutuotteiden nykyistä parempaa hyödyntämistä. Poromatkailua kehitetään kestävä matkailun periaatteiden mukaisesti. Porotalouden digitalisaatio etenee vauhdilla ja elinkeinossa hyödynnetään jo nykyisin monia digiratkaisuja mm. porojen paikkatiedossa, ympäristöolosuhteissa ja lihan markkinoinnissa. Porotalouden digitalisaatiota tulee edelleen kehittää ja huolehtia myös yrittäjien digiosaamisesta. Elinkeino on nostanut esille myös poronhoitajien hyvinvoinnin, joka edellyttää sekä parempaa verkostoitumista että kohdennettuja hyvinvointitoimia. Kehittäjäkumppanina tässä on luontevasti ESR-rahaston toimijat sekä paikallistasolla Leader-ryhmät. Porotalousyrittäjien ESR-hyvinvointihankkeiden resurssein on luotu jatkumo, jossa on päästy fyysisen työkyvyn ylläpidosta psyykkisen hyvinvoinnin edistämiseen ja koko yhteisön työtapojen uudistamiseen ja parempaan verkostoitumiseen.

Lapin porotalouden tärkeimmät tavoitteet vuosille 2023–2027:

TAVOITTEET Lapin porotalous	– Porotalouden tuotteiden jalostusasteen nostaminen – Porotalouden markkinointiosaamisen kehittäminen, porotuotteiden uudet markkinointimahdollisuudet, porotalouden uudet tuotteet – Nimisuojan hyödyntäminen markkinoinnissa – Porotalouden brändityö ja menekinedistäminen – Kiertotalouden kehittäminen porotaloudessa, sivutuotteiden hyödyntäminen – Ilmastonmuutokseen sopeutuminen, ilmastonmuutoksen huomioiminen maankäytössä – Porotalousyrittäjien hyvinvoinnin edistäminen – Eläinten hyvinvointityö porotaloudessa – Porotalouden digitaalisten menetelmien edistäminen – Muussa maankäytössä poron ja poronhoidon tarpeiden huomioon ottaminen – Riskeihin varautuminen porotaloudessa, porojen aiheuttamien vahinkojen ennaltaehkäisy
TOIMENPITEET	→ Maatalous- ja luonnontuotteiden jalostuksen ja kaupan pitämisen investoinnit → Kehittämishankkeet: yhteistyötoimenpiteet, koulutus, tiedonvälitys

Porotalouden käynnistystuki ja rakennetuet rahoitetaan ohjelmakaudella 2023–2027 kansallisin varoin eli ne eivät kuulu alueelliseen maaseudun kehittämissuunnitelmaan.

Kuva: Lapin materiaalipankki/Terhi Tuovinen

Lapin elintarvike- ja luonnontuotealaa on kehitetty pitkäjänteisesti. Vuonna 2017 tehty Lapin elintarvikeohjelma linjasi tavoitteet vuoteen 2025 saakka. Pää tavoitteeksi asetettiin tuolloin 30 % omavaraisuus maidon, naudanlihan, avomaan vihannesten, kalan, poron, lampaan ja luonnontuotteiden tuotannossa. Ohjelmassa lanseerattiin myös ns. Elintarviketalo-konsepti. Elintarviketalo toimii yrittäjien paikkana tuotteiden jalostuksessa, varastoinnissa, myynnissä ja markkinoinnissa hyödyntäen jo olemassa olevia puitteita tai kokonaan uusia tiloja. Ideana on paikka, jossa toimii useita yrittäjiä, jotka jalostavat paikallisia tuotteita maakunnan markkinoille tai laajempaan jakeluun. Elintarviketalot voivat olla fyysisiä rakennuksia, joissa tehdään yhteistyötä paikan päällä tai digiaikana erilaisia digitaalisia alustoja, joissa tehdään yhteistyötä jalostuksessa, markkinoinnissa tai logistiikassa paikkariippumattomasti tarpeen mukaan.

Pitkän ajan tavoite Lapin elintarvike- ja luonnontuotealalla on nostaa jalostusastetta, laajentaa markkinoita sekä lisätä yrittäjien yhteistyötä kannattavan liiketoiminnan aikaansaamiseksi. Tärkeitä arvoja tuotannossa ovat kestävyys ja jäljitettävyys: yrittämisen tulee huomioida ympäristönäkökohdat, taata yrittäjille kohtuullinen toimeentulo ja olla eettisesti hyväksyttävää. Jäljitettävyys on merkityksellistä erityisesti Lapin luonnontuotteissa, jotta voidaan hyödyntää markkinoinnissa pohjoisten olosuhteiden luonnontuotteisiin tuottama arvoaineiden korkea pitoisuus.

Lapin elintarvike- ja luonnontuotealan tavoitteet ovat kansallisen Lähiruokaohjelman, Luomuohjelman sekä Vastuullisen ruokaketjun periaatteiden mukaisia. Tämä tarkoittaa mm. sitä, että valtion elintarvikehankinnoissa otetaan huomioon ympäristöystävälliset viljelymenetelmät, eläinten hyvinvointi sekä elintarviketurvallisuus. Julkisia ruokapalveluita tehdään paljon myös kunnissa. Päättäjille tulee viedä oikeaa ja ajantasaista tietoa paikallisen ruoan aluetaloudellisista vaikutuksista. Sodankylässä on tehty vuosia työtä paikallisen ruoan saamiseksi kuntien ruokapalveluihin ja kunta on esimerkkinä siitä, miten hyvällä hankintaosaamisella ja tuottajien sekä elintarvikehankinnoista vastaavan tahon vuoropuhelulla voidaan saada hankintaketjuun mukaan pienempiäkin elintarvikealan yrityksiä. Toteutusmallia kannattaa levittää muihinkin kuntiin. Elintarvikealalle on tullut paljon mahdollisuuksia hyödyntää digitalisaatiota paikallisuuden esiin nostamiseksi. Uudet mallit mahdollistavat myös aiempaa paremmin pienten erien kustannustehokkaan markkinoinnin ja jakelun.

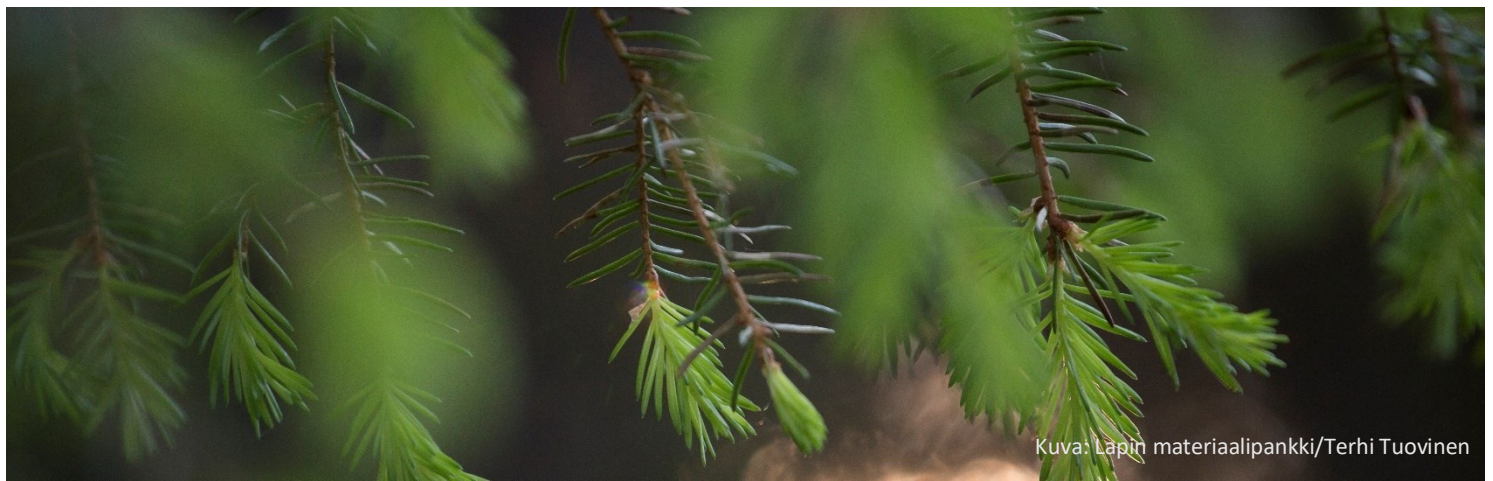

Kuva: Lapin materiaalipankki/Photokrafix

Lapin elintarvike- ja luonnontuotealan tavoitteet vuosille 2023–2027:

TAVOITTEET Lapin elintarvike- ja luonnontuoteala	– Elintarvike- ja luonnontuotealan jalostusasteen nostaminen ja jalostajien yhteistyön vahvistaminen – Elintarvike- ja luonnontuotealan (ml. luomuluonnontuotteet) tuotekehitys-, markkinointi- ja liiketoimintaosaamisen vahvistaminen – Luonnontuotteiden jalostus non-food-tuotteiksi (luonnonkosmetiikka, lääkkeet, hyvinvointituotteet) – Digitaalisten logistiikka- ja markkinointiratkaisujen edistäminen, uusien myynti- ja jakelukanavien kehittäminen, lähiruoka- ja suoramyymälämarkkinoiden edistäminen – Lähiruokatuotteen kasvattaminen julkisissa hankinnoissa: markkinavuoropuhelut, hankintaosaaminen, lähiruoka osaksi kuntastrategioita, paikallisen ruokakulttuurin edistäminen – Lappi-brändin hyödyntäminen markkinoinnissa – Jäljitettävyyden edistäminen lappilaisissa tuotteissa – Kiertotalouden edistäminen elintarvike- ja luonnontuotealalla – Kestävien keruutapojen edistäminen – Keruupaikkojen paikkatiedon ja satoennusteiden digitaalisten ratkaisujen edistäminen, metsävaratiedon hyödyntäminen luonnontuotealalla – Luomukeruu- ja luomutuotannon edistäminen ja luomukeruu- ja luomutuotantojen laajentaminen – Omistajanvaihdosten edistäminen – Vientimahdollisuuksien tukeminen
TOIMENPITEET	– Maatalouden ja luonnontuotteiden jalostuksen ja kaupan pitämisen investoinnit – Mikro- ja pienyritysten sekä monialaisten maatilojen investoinnit – Kehittämishankkeet: yhteistyötoimenpiteet, koulutus, tiedonvälitys – Yritystoiminnan käynnistäminen maaseudulla

Lapin metsätaloudessa tavoitteena on edistää mm. alueellisen metsäohjelman (AMO) tavoitteita. Metsänomistajille puuntuotannolla on taloudellisesti suuri merkitys, mutta metsänomistajia kannustetaan hyödyntämään myös metsän muita tuotteita, esimerkiksi mahlaa, pihkaa, pakuria tai kuusenkerkkää. Ilmastotoimiin liittyen metsänomistajille voi aueta myös muita ansaintamahdollisuuksia hiilensidontaan liittyen. Metsät kiinnostavat monia ja siksi metsiin liittyvää viestintää ja eri osapuolten vuoropuhelua tulee edistää.

Kuva: Lapin materiaalipankki/Terhi Tuovinen

Viime vuosina tutkimus on tuottanut paljon tietoa metsien hyvinvointivaikutuksista; tätä tietoa voitaisiin hyödyntää nykyistä paremmin myös maaseudun liiketoimintamahdollisuutena.

Lapin metsätalouden tavoitteet vuosille 2023–2027:

TAVOITTEET Lapin metsätalous	– Metsien kestävä käytön edistäminen (alueellisen metsäohjelman mukaisesti) – Metsänomistajien osaamisen lisääminen mm. ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyen – Metsien ekosysteemipalveluiden kehittäminen (luontomatkailu, hiilensidonta) – Metsätilojen sukupolvenvaihdosten ja tilusjärjestelyiden edistäminen – Yhteistyön lisääminen muiden toimialojen, luonnontuote-, hyvinvointi- ja matkailualan kanssa – Yhteistyön edistäminen mm. porotalouden ja muiden maankäyttömuotojen kanssa – Digitaalisten ratkaisujen edistäminen liittyen metsien hoitoon, hiilensidontaan yms.
TOIMENPITEET	– Kehittämishankkeet: yhteistyötoimenpiteet, koulutus, tiedonvälitys

Uusiutuva energia laajaan hyötykäyttöön Lapissa Tavoitteena maaseudun energian tuotannossa on hajautetun uusiutuvan energian tuottaminen ja siten energiaomavaraisuuden kasvattaminen. Toimen tavoite on vahvistaa energiahuoltovarmuutta sekä estää maaseudulta pääomien pako alueen ulkopuolelle - siis kestävä uusiutuva energiantuotanto. Ilmaston suojelemiseksi on tarpeen tehdä myös energian säästötoimia lisäämällä energiatehokkuutta, tekemällä yhteistyötä sekä innovoimalla uusia energian tuotantomalleja maaseudun olosuhteisiin.

Lapin maaseudun uusiutuvan energian tavoitteet vuosille 2023–2027:

TAVOITTEET Uusiutuva energia	– Yritysten/yhteisöjen uusiutuvien energiamuotojen tukeminen (maalämpö, aurinkoenergia, jne.) – Energiatehokkuutta lisäävät toimet maaseutuyrityksissä ja maaseutualueilla – Yhteistyötoimet energian säästämiseksi – Maaseudun toimijoiden energia-alan osaamisen lisääminen
TOIMENPITEET	– Maatilojen energiainvestoinnit, uusiutuvan energian ja biopolttoaineiden investoinnit – Kehittämishankkeet: yhteistyötoimenpiteet, koulutus, tiedonvälitys

Kuva: Lapin materiaalipankki/Juha Kauppinen

2.1.2 Viisas ja kestävä matkailu

Lapissa tavoitteena on vähähiilisen ja taloudellisesti kestävä matkailun edistäminen; yritykset ottavat käyttöön parhaat käytännöt päästöjen vähentämiseksi, vaalivat omalla toiminnallaan luonnon monimuotoisuutta sekä tekevät ilmastotyössä yhteistyötä sidosryhmiensä kanssa.

Matkailun tavoitteet Lapissa vuosille 2023–2027:

TAVOITTEET Matkailu Lapissa	– Maaseudun matkailuyrittäjien osaamisen vahvistaminen mm. digitaaliset työkalut, tuotekehitys, markkinointi, kestävä kehitys, laatu ja sertifiointijärjestelmät – Ympärivuotisen matkailun edistäminen – Hyvinvointi- ja luontomatkailun uusien palvelujen kehittäminen – Matkailun ja paikallisen ruokatuotannon yhteistyön edistäminen, lappilainen ruokamatkailu – Matkailutoiminnan päästöjen vähentäminen, energiatehokkuuden lisääminen – Luonnon monimuotoisuuden huomioinen, vaaliminen ja edistäminen matkailualalla – Matkailutoiminnan kierrätyksen edistäminen – Lapin maaseudun kulttuurimatkailun edistäminen – Matkailun ilmastomuutokseen sopeutumisen edistäminen: biopohjaiset tuotteet, puurakentaminen, kierrätys – Maaseudun matkailuyritysten riskienhallinnan vahvistaminen
TOIMENPITEET	– Mikro- ja pienyritysten sekä monialaisten maatalojen investoinnit – Yritystoiminnan käynnistäminen maaseudulla – Yleishyödylliset investoinnit maaseudun toimintaympäristön kehittämiseksi – Kehittämishankkeet: yhteistyötoimenpiteet, koulutus, tiedonvälitys

Kuva: Lapin materiaalipankki/Simo Vilhunen

2.2 Hyvä elämä Lapin maaseudulla - maaseudun veto- ja pitovoiman vahvistaminen

Lapin maaseutuohjelma (2019) linjasi yhteiseksi maakunnan tavoitteeksi pitää koko Lappi asuttuna. Se ei onnistu yksin maaseuturahaston varoin, vaan edellyttää laajaa yhteistyötä sekä aluekehittäjien, kuntien että yritysten ja asukkaiden kesken. Kuntien haasteena on houkutella alueelle uusia asukkaita sekä pitää kiinni nykyisistä asukkaista. Lapin muuttoliikeseelvityksen (Lapin liitto 2021) mukaan ratkaisevaa asuinpaikan valinnassa on vastavalmistuneiden nuorten harjoittelupaikat ja ensimmäiset työpaikat. Työpaikka tarjoaa kiinnittymiskohdan alueeseen. Sama selvitys paljastaa, että pitkäaikaiset asumispäätökset syntyvät vahvan tulevaisuuskuvan perusteella: Lapin tulee tarjota muuttajille tulevaisuususkkoa ja positiivisia näköaloja!

Asukkaiden viihtymiseen vaikuttavat kylien hoidetut ympäristöt sekä yhteisöllisyyttä ja osallisuutta lisäävät toimet. Maaseuturahastovaroin rahoitetaan sekä yleishyödyllisiä kehittämishankkeita että yleishyödyllisiä investointeja, joilla tuetaan maaseudun kylien elinvoimaa. Yleishyödyllisillä investoinneilla vastataan ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen sekä luonnon monimuotoisuuden edistämiseen. Investoinnein kehitetään myös maaseudun toimintaympäristöä niin, että maaseudulla on hyvä elämä.

2.2.1 Toimiva infra takaa saavutettavuuden

Toimiva infra luo edellytykset asumiselle maaseudulla: opiskelu, työ ja yrittäminen edellyttävät hyviä tietoliikenneyhteyksiä. Lapissa tavoitteena on lisätä nopean laajakaistan piirissä olevien maaseudun kotitalouksien määrää. Myös kyläverkkotoimijoiden yhteistyön kehittäminen koetaan tärkeäksi. Maaseudulle tuetaan erityisesti hankkeita, joissa näkyy kylän asukkaiden vahva sitoutuminen hankkeeseen esimerkiksi talkootyön huomattavana määränä.

Maaseudun elinvoimaisuutta parannetaan myös turvaamalla harvaan asuttujen alueiden vesihuoltotoimintoja sekä rakentamalla maaseudun asukkaiden ja alueen matkailuyrittäjien toimintaa tukevaa pieninfrastruktuuria.

Lapin maaseudun infrahankkeiden kehittämistavoitteet vuosille 2023–2027:

TAVOITTEET Lapin maaseudun infrahankkeet	– Maaseudun omaehtoiset laajakaistahankkeet, joilla edistetään sekä maaseudun saavutettavuutta että kylien yhteisöllisyyttä ja maaseutuyritysten toimintamahdollisuuksia – Asumista/yritystoimintaa tukevat pienimuotoiset vesihuoltohankkeet ja niiden suunnittelu – Maaseudun asukkaiden viihtyvyyttä ja matkailuinfraa edistävät pienimuotoiset infrahankkeet
TOIMENPITEET	– Laajakaistainvestoinnit – Yleishyödylliset investoinnit

2.2.2 Toimivat ja saavutettavat palvelut kaikille lappilaisille

Lapin maaseudulla tavoitteena on sekä parantaa nykyisten palveluiden saatavuutta että edistää uusien palveluiden kehittämistä. Kehittämisen kohteena on erityisesti digitaaliset palvelut. Sähköisistä palveluista saatavia hyötyjä lisätään parantamalla asukkaiden digiosaamista, aktivoimalla nuoria maaseudun digi-innovaatioihin sekä ehkäisemällä digisyrjäytymistä yhdessä ESR-toimijoiden kanssa. Palveluiden kehittämisessä kunnat ja kuntien kehittämissyhtiöt ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita.

Maaseudun palveluiden kehittämisen tavoitteena vuosille 2023–2027:

TAVOITTEET Maaseudun palveluiden kehittäminen	– Edistää maaseudun asukkaiden digiosaamista – Edistää maaseudun palveluiden saatavuutta ja digitaalisia innovaatioita – Kehittää maaseudulle uusia resurssiviisaita palvelukonsepteja – Kehittää maaseututoimijoiden yhteistyötä parempien palveluiden saamiseksi – Kehittää maaseudun nuorille tarjottavia palveluita yhteistyössä nuorten kanssa – Ottaa käyttöön Lapissa ns. parhaita käytäntöjä muista EU-maista ja maailmalta palveluiden turvaamiseksi (kokeiluhankkeet)
TOIMENPITEET	– Kehittämishankkeet: yhteistyötoimenpiteet, koulutus, tiedonvälitys

2.2.3 Komeat kylät, mahtavat maisemat!

Ympäristöllä on suuri merkitys maaseudun asukkaiden hyvinvoinnille. Koko alue koetaan houkuttelevammaksi, kun ympäristö on hoidettu. Arvokkaita luontoympäristöjä säilyttämällä ja hoitamalla voidaan vaalia maaseudun kulttuuria. Torjumalla vieraslajeja mahdollistetaan alueen alkuperäisen kasvi- ja eläinlajiston säilyminen. Luonnon monimuotoisuutta edistämällä taataan rikas lajisto myös tuleville sukupolville. Maaseudun ympäristötyöt tarjoavat myös elinkeinomahdollisuuksia: erityisesti matkailualueet hyötyvät siitä, että ympäröivällä maaseudulla alueet pidetään kunnossa. Paitsi luonnonympäristöjä, maaseudulla on tarpeen vaalia myös kulttuuriympäristöjä rakennuksineen ja pihapiireineen.

Maaseudun ympäristöhankkeiden tavoitteet vuosille 2023–2027:

TAVOITTEET Maaseudun ympäristöhankkeet	– Edistää maaseudun ympäristötoimia ilmastonmuutokseen sopeutukseksi ja ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi yhteistyössä maaseudun asukkaiden kanssa (myös kokeilut) – Säilyttää Lapin arvokkaita perinnebiotooppeja ja kulttuuriperintökohteita – Lisätä maaseudun asukkaiden tietoa ja osaamista ympäristönsuojelutoimista – Torjua haitallisia vieraslajeja yhteistyössä alueen asukkaiden kanssa – Edistää toimia luonnon monimuotoisuuden lisäämiseksi
TOIMENPITEET	– Kehittämishankkeet: yhteistyötoimenpiteet, koulutus, tiedonvälitys – Yleishyödylliset investoinnit

Kuva: Lapin materiaalipankki/Alexander Kuznetsov

2.2.4 Voimaa Lappi-brändistä - unelma Lapista!

Lappi on kyllä tunnettu, mutta Lapin maaseudun mahdollisuuksia ei ole vielä markkinoitu riittävästi. Toive on, että mahdollisimman moni voisi toteuttaa oman unelmansa Lapissa!

Lappi-brändiä hyödynnetään aiempaa paremmin maaseudun mahdollisuuksien markkinoinnissa. Monipaikkaisuus on nykyaikaa ja Lappi tarjoaa upeat puitteet sekä etätyölle, lähityölle että vapaa-aikaan. Kuntayhteistyössä hyödynnetään parhaita käytäntöjä maaseudun vetovoiman lisäämiseksi. Lisäksi on tarpeen ideoida uusia sosiaalisia innovaatioita, joilla vahvistetaan maaseudun yhteisöllisyyttä sekä lisätään maaseutuasumisen vetovoimaa. Kokeilut antavat tietoa siitä, millä tavoin saavutetaan maaseudusta kiinnostuneet tahot ja mitä voidaan tehdä potentiaalisten muuttajien auttamiseksi.

Lappi-brändin tunnettuuden edistäminen kasvattaa myös maaseudun asukkaiden ylpeyttä omasta ympäristöstään ja aktivoi asukkaat vaikuttamaan alueensa hyvinvointiin.

Lapin maaseudun brändityön tavoitteet vuosille 2023–2027:

TAVOITTEET Lapin maaseudun brändityö	– Edistää Lappiin muuttoa, monipaikkaisuutta sekä kannustaa uusiin etätyöinnovaatioihin (kokeilut) – Lisätä nuorten osallistumismahdollisuutta oman alueensa kehittämiseen – Nostaa Lapin maaseudun imagoa ja kertoa mahdollisuuksista maaseudulla – Lisätä vapaa-ajanasujien ja vakituisten asukkaiden yhteistyötä alueiden kehittämiseksi – Lisätä maaseudun kehittäjien verkostoitumista parhaiden toimintamallien käyttöönottamiseksi
TOIMENPITEET	– Kehittämishankkeet: yhteistyötoimenpiteet, koulutus, tiedonvälitys

2.2.5 Saamelaisten kotiseutualueen kehittäminen

Alueellisen suunnitelman tavoitteena on perinteisten saamelaisten elinkeinojen ylläpito ja kehittäminen saamelaisten kotiseutualueella. Ilmastonmuutoksen vaikutukset kohdistuvat voimakkaimmin saamelaisalueen paliskuntiin. On tärkeää löytää parhaat keinot pohjoisen poronhoidon selviytymiseen. Saamelainen perinteinen tieto tulee olla tutkimustiedon kanssa tasa-arvoinen, kun etsitään ratkaisuja ilmastonmuutoksen hillitsemiseen. Toisaalta ilmastonmuutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen ei saa tapahtua saamelaisten kulttuurin ja elinkeinojen kustannuksella. Sopeutumiseen tähtäävät toimet ja hankkeet toteutetaan saamelaisten kanssa neuvotellen ja Saamelaiskäräjien ennakosuostumuksen mukaisesti.

Alueen tarpeista lähtevä uusien elinkeinojen kulttuurisensitiivinen kehittäminen mahdollistaa myös uusia ansaintamahdollisuuksia esimerkiksi matkailussa ja palveluissa. Kestävän kehityksen mukainen saamelaismatkailu tarjoaa matkailijoille aitoja elämyksiä ja mahdollisuuden tutustua Euroopan ainoaan alkuperäiskansaansa. Alueella on tarvetta myös kehittäjäverkoston yhteistyön tiivistämiseen sekä hankeosaamisen lisäämiseen ja sen myötä kaikkien potentiaalisten kehittämistyökalujen käyttöön. Kehittämistoimilla paitsi vahvistetaan nykyisiä elinkeinoja, varaudutaan myös mm. ilmastonmuutoksen perinteisille elinkeinoille aiheuttamiin haasteisiin. Maaseuturahaston varoin ei tueta hankkeita, jotka olennaisesti heikentävät saamelais-ten oikeutta oman kielen ja kulttuurin harjoittamiseen.

TOIMENPITEET

- Kehittämishankkeet: yhteistyötoimenpiteet, koulutus, tiedonvälitys

2.2.6 Älykäs kylä – koko kylä kehittää!

Lapin Älykäs kylä- strategian tavoitteena on nostaa esiin kylien vahvuuksia; kylät nähdään resurssien lähteinä/tuottajina ja siten merkittävänä paikallistalouden kasvun lähteinä. Lapin alueellisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassa painotetaan erityisesti energian ja elintarvikkeiden tuottamista hajautetusti, mutta suunnitelmallisesti. Kehittämistä tuetaan mahdollistamalla mm. energiasuunnitelmien laatiminen sekä lisäämällä toimijoiden energia-alan osaamista. Elintarvikealan koordinoinnin tavoitteena on saada lähiruoka kyliltä julkisiin keittiöihin sekä kuluttajille ja matkailun tarpeisiin. Kehittämisessä huomioidaan ilmastonmuutokseen vastaaminen sekä kiertotalouden mahdollisuudet kylillä.

Digitalisaatiolla tulee olemaan huomattava merkitys kylillä, joilla ei ole mahdollista saada fyysisiä lähipalveluita. Etänä saatavat palvelut voivat ainakin osin mahdollistaa maaseudulla asumista. Strategisena älykäs kylä - hankkeena käynnistetään laajakaistahankkeiden koordinaatiohanke. Hankkeen tehtävänä on auttaa kylien toimijoita laajakaistan rakentamiseen liittyvissä kysymyksissä sekä toimia kyläverkkotoimijoiden sparraajana ja yhteistyön kehittäjänä. Koordinoitihankkeen aktivoimilla uusilla digisisältöön painottuvilla hankkeilla tuetaan digitalisaatioita ja kylien sähköisiä palvelupilotteja.

Toisena strategisena hankkeena käynnistetään kylien ympäristönhoitoon kohdennettu aktivointihanke. Lapin ELY valmistautuu rahoittamaan näiden koordinaatiohankkeiden ohjauksella teemaan kohdistuvia kehittämis- ja investointihankkeita.

Älykäs kylä -strategiaa toteutetaan lisäksi Nuoret ja kansainvälisyys -teeman koordinoitihankkeessa aktivoimalla kylien nuoria kansainväliseen maaseudun kehittämistoimintaan ja yhteistyöverkoston rakentamiseen.

TOIMENPITEET

- Yhteistyöhankkeet

3 Rahoitustarve ja tukikelpoinen maaseutualue

3.1 Rahoitustarve

Lapin alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteena on kohdentaa hanke- ja yritystukien kokonaisrahoituksesta 45 % kestäväan yritystoiminnan tukemiseen ja 55 % muuhun maaseudun kehittämiseen, mm. palveluiden kehittämiseen ja yleishyödyllisiin investointeihin ja maaseudun ympäristöhankkeisiin. Tavoite yritysten rahoittamiselle on aiempaa kunnianhimoisempi. Suunnitelman mukaan tuettavat investoinnit kohdistuvat sekä yritystoimintaan että yleishyödyllisiin investointeihin. Yhteistyöhankkeilla edistetään elinkeinojen kehittämistä ja maaseudun asukkaiden ja yhteisöjen yhteistyötä sekä maaseutu ympäristöä parantavia toimia. Koulutuksella ja tiedonvälityksellä lisätään maaseudun toimijoiden ammatillista osaamista ja tietämystä alueellisen suunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi.

Hankevalintaa ohjaavat Lapin alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma sekä valtakunnalliset valintakriteerit. Rahoitusta kohdennetaan hankkeisiin, joilla arvioidaan olevan parhaimmat vaikutukset maaseudun yritystoiminnan kasvuun sekä maaseudun pysymiseen elinvoimaisena.

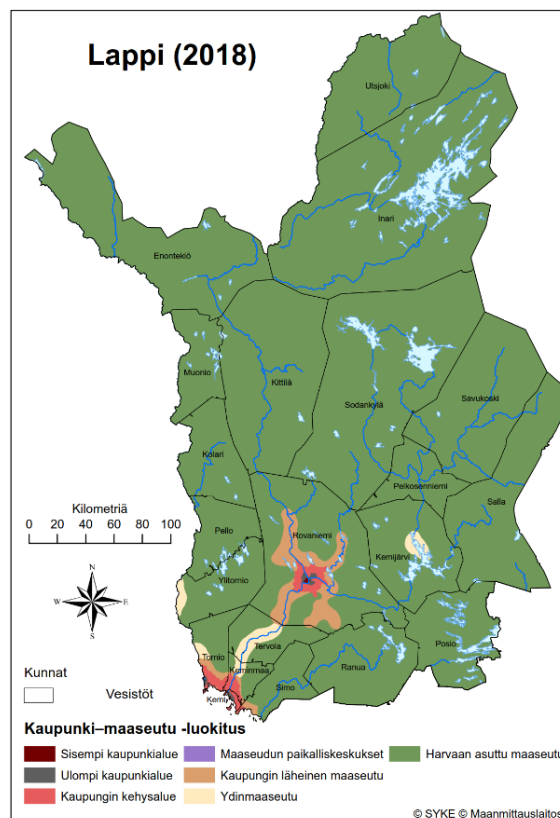
Taulukko 1. Arvio yritys- ja hankerahoituksen sekä rakennetukien rahoitustarpeesta vuosille 2023–2027.

Rahoitus	Miljoona euroa v. 2023-2027 (EU+valtio)
Yritysrahoitus (investoinnit, kehittäminen, käynnistäminen)	11,20
Kehittämishankerahoitus	15,05
Rakennetuet	8,99
Yhteensä	35,24

3.2 Tukikelpoinen maaseutualue

Lappi on lähes kokonaan harvaan asuttua maaseutua. Ydinmaaseutua on rajatuilla alueilla jokivarsilla ja kaupungin läheistä maaseutua Rovaniemen, Kemian ja Tornion ympäristössä. Maaseudun paikalliskeskukset, kaupungin läheinen maaseutu, ydinmaaseutu ja harvaan asuttu maaseutu kuuluvat tukikelpoiseen maaseutualueeseen. Maaseuturahoitus painottuu Lapin alueellisen suunnitelman mukaan harvaan asutulle maaseudulle sekä ydinmaaseudulle. Maatalouden alkutuotannon ja -jalostuksen yritystoimintaa (Annex I) voidaan perustellusti tukea kuitenkin myös kaupunkien kehysalueilla ja ulomalla kaupunkialueella.

Lapin ELY-keskuksen ja Leader-ryhmien aluerajaukset ovat yhtenevät ja ne koskevat Torniota, Kemiä ja Rovaniemeä. Tornio ja Kemi kuuluvat asukasluoksa perusteella kokonaan tukikelpoiseen maaseutualueeseen, mutta niiden keskusta-alueilla rahoitukselle on asetettu erityisiä ehtoja. Keskusta-alueella rahoitetaan Leader-tuella vain vahvoja maaseutu-kaupunkivuorovaikutteisia hankkeita. Yrityshankkeita rahoitetaan vain

Kuva: Lapin materiaalipankki/Juha Kauppinen

siinä tapauksessa, että niillä on konkreettinen yhteys maaseutuun. Pelkkä palveluiden tuottaminen maaseudulle ei ole riittävä sidos. ELY-keskus rahoittaa ko. alueilla vain maatalouden alkutuotannon jalostustoimintaa. Rovaniemen sisempi kaupunkialue ei kuulu tukikelpoiseen maaseutualueeseen. Rovaniemen kehysalueella ja ulommalla kaupunkialueella voidaan tukea ELY-keskuksesta maatalouden alkutuotannon jalostustoimintaa (Annex I -yritykset). Rovaniemen matkailun majoitusinvestointien rahoituksessa huomioidaan soveltuvin osin aluekehitysrahaston linjaus. Tarkemmat aluekartat (Kemi, Rovaniemi, Tornio) löytyvät Lapin ELY-keskuksen ja Leader-ryhmien välisestä yhteistyöasiakirjasta.

4 Ohjelmien yhteensovitus

Lapin maaseutua kehitetään kaikkien saatavilla olevien rahoituslähteiden varoin. Tämä on kantava ajatus myös Lapin älykkäässä strategiassa. EAKR-rahaston kanssa toimitaan yhteensovittaen hiilineutraaliuden ja energiatehokkuus-toimenpiteiden edistämiseksi ja kasvihuonekaasujen vähentämiseksi. Lisäksi kiertotalous on yhteinen teema. Myös saavutettavuudessa on yhteneviä tavoitteita EAKR-rahastotoimien kanssa.

ESR-toimintalinjan 4. Työllistävä, osaaja ja osallistava Suomi -toimet koskevat myös maaseutua ja on tärkeää huolehtia maaseutuväestön osaamisesta. Myös osallisuus on tärkeää asukkaiden hyvinvoinnin turvaajana. Lapissa Leader-ryhmät ovat ottaneet isoa roolia maaseudun asukkaiden osallisuuden parantajina. Myös ESR-toimintalinja 5. Sosiaalisten innovaatioiden Suomi koskee yhtäläisesti maaseutua kuin kaupunkeja: maaseudun sosiaaliset innovaatiot palvelevat parhaimmillaan alueen elinvoimaa ja edistävät palveluiden tuottamista uusilla tavoilla. Tässä toimintalinjassa ESR huomioi myös nuoret: maaseudulla nuorten aktivoiminen on tärkeää myös maaseuturahaston toimenpitein.

Aiemmillä ohjelmakausilla Lapissa on toteutettu onnistuneesti usean rahaston kokonaisuuksia, jolloin on saatu vaikuttavampaa kehittämistä ja uudenlaista yhteistyötä. Tätä toimintaa tullaan jatkamaan. Yhteistyötä tehdään myös kansainvälisten ohjelmien toteutuksessa. Lapin ELY-keskus on laatinut Leader-ryhmien kanssa yhteistyöasiakirjan, joka linjaa seikkaperäisesti eri rahoittajien roolia ja yhteistoimintaa.

Maakunnan yhteistyöryhmä ja sen sihteeristö sekä sihteeristön hankeryhmä ovat keskeisimmät foorumit maakunnan yhteisten tavoitteiden yhteensovittamiseksi. Euroopan komission käynnistämän vihreän kehityksen ohjelman (Green Deal) tavoitteiden toteuttamiseksi Lappiin laadittiin Lapin Green Deal -tiekartta ja perustettiin maakunnan yhteistyöryhmän alaisuuteen Vihreän siirtymän jaosto. Vihreä siirtymä nivoutuu olennaiseksi osaksi uuden ohjelmakauden aluekehittämisen painopisteitä. Jaosto koordinoi Lapin vihreän siirtymän työtä ja edistää siten myös Lapin alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman ilmastotavoitteita. Lisäksi Lapin ELY-keskuksessa toimii Vihreän siirtymän teemaryhmä, joka yhteensovittaa ELY-keskuksen rahoittamia ilmastotoimia.

5 Läpileikkaavat teemat

Lapin alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman läpileikkaavat teemat ovat **digitalisaatio, innovaatiot, osaaminen, ilmasto ja ympäristö sekä nuoret ja kansainvälisyys**.

Digitalisaatio on yksi viime vuosien isoista ja nopeista muutoksista, joka on koskenut myös maaseutua. Kaikkeaa kehittämistoimintaakin leimaa nykyaikana digitalisaatio: toiminnot muuttuvat sähköisiksi ja manuaaliset järjestelmät poistuvat käytöstä. Toimistoista tulee aidosti paperittomia ja koulukirjat korvautuvat läppäreillä. Digitalisaatio merkitsee yksinkertaisimmillaan yrityksille omaa nettisivua ja näkymistä sosiaalisessa mediassa. Edistyneemmät yritykset osaavat hyödyntää markkinoinnissaan nettiin kerääntyvää valtavaa tietomassaa, ns. big dataa. Digitaaliset järjestelmät/ratkaisut tai tekoälyn hyödyntäminen tarjoavat myös rajattomasti uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Digitalisaatio mahdollistaa maaseudulle palveluita, jotka ovat sieltä ehkä jo kadonneet sekä yrityksille markkinapaikaksi koko maailman. Digitalisaatio helpottaa monin tavoin elämää, kun asiat voi hoitaa kotona sähköisesti. Samalla se haastaa sekä maaseudun yrittäjät että muut asukkaat opettelemaan uusia taitoja, varautumaan riskeihin sekä ennakoimaan tulevaa. Digitalisaatio auttaa levittämään tietoa laajemmalle ja uusien tavoin sekä osallistamaan kylien asukkaita mukaan kehittämiseen. Yhteiskehittäminen taas luo mahdollisuuksia innovaatioille. Vaikka digitalisaatio lupaakin pääosin hyvää, vaarana on myös digisyrjäytyminen, jos käytössä ei ole tietokonetta tai älypuhelinia eikä osaamista niiden käyttämiseen. Maaseudun asukkaiden yhteisöllisyyttä voidaan kasvattaa ottamalla digitalisaatio haltuun kylien yhteisvoimin, toisia opastaen ja auttaen. Erityisesti yritysten toiminnassa on tärkeää huolehtia myös kyberturvallisuudesta eli yritysten liiketoiminnan suojaamisesta.

Myös maaseudulla syntyy **innovaatioita**. Muodostamalla kehittämisverkostoja sekä helpottamalla rahoituksen saatavuutta innovaatioita voidaan edistää merkittävästi. Vuonna 2019 lanseerattu rahastojen yhteinen Lapin maaseutuohjelma asetti tavoitteekseen rohkeat kokeilut maaseudulla; maaseuturahaston pilotointitukea on käytetty hyvin vähän johtuen kehittämistyökalun heikosta tunnettuudesta. Innovaatioita syntyy itsestäänkin, mutta paljon enemmän saadaan aikaan, kun otetaan tavoitteeksi synnyttää niitä yhteisessä kehittämisprosessissa. Tuloksellista on myös yhdistää eri toimialojen osaajia uusien ideoiden synnyttämiseksi. Lapissa tästä hyvä esimerkki on matkailun ja hyvinvointialan yhteistyö.

Kehittämistavoitteiden toteutuminen edellyttää merkittävää **osaamisen lisäämistä** sekä yrityksissä että kehittämisorganisaatioissa. Osaamista voidaan kartuttaa moniammatillisissa verkostoissa hyödyntäen digitaalisia oppimisalustoja ja uusia vuorovaikutuksen kanavia. Verkostoissa jaetaan tietoa ja ratkaistaan yhteisiä ongelmia yhteistä osaamista eli parviälyä hyödyntäen. Verkostojen toimintamalleissa hyödynnetään sekä mentorointia että vertaisoppimista. Koska oppiminen ei ole enää nykyisin kiinni ajasta tai paikasta, se mahdollistaa maaseudun asukkaille samat mahdollisuudet tiedon äärelle kuin kaupunkilaiset – toki edellytyksellä, että yhteydet toimivat. Yritysten koon kasvaessa kasvavat myös yrittäjän osaamisvaatimukset: erityisesti liiketoimintaosaamisen merkitys kasvaa. Tietoa kannattavan yritystoiminnan edellytyksistä on saatavilla ja tiedolla johtaminen on avain menestyvään maaseudun yritystoimintaan.

Koko suunnitelman läpileikkaava ja keskeinen teema on ilmastonmuutoksen hillitseminen ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen. Aihe on Lapissa erityisen tärkeä, koska muutokset näkyvät selvästi arktisella alueella. Lapissa jo muutamilla alueilla on omat ilmastotavoitteet ja niiden toteuttamiseksi on käynnistynyt yrityksille ja asukkaille suunnattuja hiilineutraaliuteen tähtääviä kehittämistoimia. Ne liittyvät energiaan, liikenteeseen, ruokahävikin torjuntaan ja kiertotalouden edistämiseen. Kaikessa yritystoiminnan tukemisessa kiinnitetään aiempaa enemmän huomiota kestäväen kehityksen mukaiseen toimintaan. Tällöin ilmastotavoitteiden lisäksi huomioidaan toimien sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset. Alueellisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassa Lapin ilmastotoimet kohdistuvat erityisesti maatalouteen, porotalouteen, elintarvikealaan ja matkailuun: kaikille näille toimialoille on asetettu omia alakohtaisia tavoitteita. Kestävään ruokaketjuun kohdistuvat toimet toteuttavat samalla EU:n Pelloilta pöytään strategiaa, joka asettaa tavoitteita sekä torjunta-aineiden, kemiallisten lannoitteiden ja mikrobilääkkeiden vähentämiselle sekä luonnonmukaisen tuotannon lisäämiselle. Lapin arktiset olosuhteet mahdollistavat viljelyn hyvin vähäisin torjunta-ainekäsittelyin ja viljeltävät kasvit ovat pääasiassa laajaperäistä viljelyä edellyttäviä kasvilajeja, joten myös lannoitteiden käyttö on maltillista. Luomutuotannon kasvattaminen vaatii kuitenkin uudenlaisia kehittämistoimia.

Lapin suunnitelman erityinen läpileikkaava teema on **nuoret ja kansainvälistyminen** siten, että molemmat teemat toteutuvat. Lappi on maakunnista kansainvälisimpiä: rajaa on sekä Ruotsin, Norjan että Venäjän kanssa ja matkailu tuo maakuntaan vuosittain tuhansia kansainvälisiä matkailijoita. Myös Lapin yritykset ovat kansainvälisiä. Toimintaympäristö on monin tavoin kansainvälinen, mutta resurssina vajaakäytössä. Työvoimapolua on jo useilla toimialoilla ja Lapissa on pulaa kansainvälisistä nuorista osaajista - tulivatpa ne sitten kotimaasta tai ulkomailta. Lappilaisille maaseudun nuorille tulee antaa mahdollisuuksia kansainvälistymiseen ja helpottaa tulevaisuuteen ulottuvien verkostojen syntymistä. Tavoitteena on koota Lapista parhaat ideat teeman edistämiseen yhteistyössä Leader-ryhmien kanssa.

6 Kuvaus suunnitelman alueellisesta valmistelusta

Lapissa tehtiin vuonna 2019 Lapin maaseutuohjelma, joka sisältää Lapin maaseudun tärkeimmät kehittämistavoitteet EU:n ohjelmakaudella 2021–2027. Päävastuussa ohjelman kirjoittamisesta oli Lapin liitto ja työ toteutettiin Maaseutuklusterin viestintä -hankkeessa. Ohjelman valmistelu tehtiin tiiviissä yhteistyössä Lapin ELY-keskuksen ja Leader-ryhmien kanssa. Tavoitteena oli koota yhteen kaikki Lapin maaseudun keskeisimmät kehittämistavoitteet riippumatta siitä, mistä toimenpiteet rahoitettaisiin. Toteutuksessa oli mukana myös Lapin liiton Tulevaisuus Lapissa – ennakointi uudessa maakunnassa -hanke, joka vastasi mm. työhön liittyvästä ennakointianalyysistä ja -työpajasta. Saamelaiskäräjät vastasi ohjelman saamelaisosion. Keväällä 2019 järjestettiin kymmenen työpajaa eri puolilla Lappia: niissä kerättiin sisältöjä Lapin maaseutuohjelman sisältöön, tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Valmis ohjelma julkaistiin joulukuussa 2019. Lapin maaseutuohjelmasta saatiin keskeisimmät kehittämiskohteet myös Lapin alueelliseen maaseudun kehittämissuunnitelmaan.

Alueellisen maaseutus suunnitelman luonnos tehtiin keväällä 2020. Älykkäät maaseudut -tilaisuus järjestettiin koronapandemian takia vasta syyskuussa 2020 etäyhteyksin. Keväällä 2021 järjestettiin lisäksi neljä teemakohtaista etätyöpajaa: kyläverkot, saamelaisalueen kehittäminen, maatalous sekä elintarvike- ja luonnontuoteala. Saamelaisosio on muotoiltu saamelaiskäräjien lausunnon perusteella. Alueellista suunnitelmaa täydennettiin maa- ja metsätalousministeriön ohjeistuksen mukaan vielä vuoden 2022 aikana.

LIITE

Lapin alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden yhteenvetotaulukko.

Kestävän kehityksen mukainen yritystoiminta maaseudulla		
Tavoite	Toimenpide	Mittarit
Uudistuva, kilpailukykyinen, ympäristöystävällinen maatalous, hyvinvoivat maatalousyrittäjät, hyvinvoivat tuotantoeläimet	- Investoinnit maatilojen kilpailukyyn kehittämiseen ja tilojen nykyaikaistamiseen: kotieläintalouden ja muut rakentamisinvestoinnit - Maatilojen energiainvestoinnit - Ympäristön tilaa ja kestävää tuotantotapaa edistävät investoinnit maatiloilla - Eläinten hyvinvointia ja bioturvallisuutta parantavat investoinnit - Yrityksen perustamistuki nuorille viljelijöille - Yhteistyö, koulutus, tiedonvälitys, EIP-hankkeet	- Investointien määrä - Tuotetun uusiutuvan energian määrä - Ympäristöinvestoinnit, kpl - Eläinten hyvinvointia parantavat investoinnit - Yhteistyöhankkeet: uudet yhteistyöverkostot, uudet innovaatiot - Koulutushankkeet: koulutukseen osallistuvien henkilöiden määrä - Tiedonvälityshankkeet - EIP-hankkeet ja innovaatiot
Kestävän kehityksen mukainen maaseudun yritystoiminta	- Mikro- ja pienyritysten sekä monialaisten maatilojen investoinnit - Uusiutuvan energian sekä biopolttoaineen investoinnit - Maaseutuyritysten kehittäminen - Yhteistyö, koulutus, tiedonvälitys	- Investointien määrä, liikevaihdon lisäys - Uusiutuvan energian investointien määrä ja energiamäärän lisäys - Hankkeiden määrä ja osallistuvien yritysten määrä
Porotalouden sopeutuminen ilmastomuutokseen, jalostusasteen nostaminen, digitalisaation edistäminen porotaloudessa	- Maatalous- ja luonnontuotteiden jalostuksen ja kaupan pitämisen investoinnit - Mikro- ja pienyritysten sekä monialaisten maatilojen investoinnit (mm. poromatkailu) - Yhteistyö, koulutus, tiedonvälitys, EIP-hankkeet	- Jalostusinvestointien määrä - Investointien määrä, liikevaihdon nousu - Hankkeiden määrä, osallistuvien yritysten määrä - Uusien innovaatioiden määrä (EIP)
Kestävä ruokaketju: elintarvikeomavaraisuuden kasvattaminen, elintarvikkeiden ja luonnontuotteiden jalostusasteen nostaminen	- Maatalous- ja luonnontuotteiden jalostuksen ja kaupan pitämisen investoinnit - Mikro- ja pienyritysten sekä monialaisten maatilojen investoinnit - Yhteistyö, koulutus, tiedonvälitys	- Jalostusinvestointien määrä, liikevaihdon nousu - Muiden investointien määrä - Hankkeiden määrä ja osallistuvien yritysten määrä - Uusien tuotteiden määrä
Kestävän metsätalouden edistäminen, metsästä saatavien uusien tuotteiden ja palveluiden kehittäminen	- Mikro- ja pienyritysten sekä monialaisten maatilojen investoinnit (mm. poromatkailu) - Yhteistyö, koulutus, tiedonvälitys	- Hankkeisiin osallistuvien metsänomistajien määrä - Uusia metsäinnovaatioita - Hankkeiden lukumäärä ja osallistuvien henkilöiden määrä - Uudet tuotteet ja palvelut
Kestävän, ilmastoviisaan matkailun kehittäminen	- Mikro- ja pienyritysten sekä monialaisten maatilojen investoinnit (mm. poromatkailu) - Yhteistyö, koulutus, tiedonvälitys	- investointien määrä, liikevaihdon nousu - hankkeiden määrä, osallistuvien yritysten määrä - uusia innovaatioita - uusia tuotteita ja palveluita
Uusiutuvan, hajautetun energian käytön ja tuotannon edistäminen, energian säästäminen ja energiatehokkaiden ratkaisujen edistäminen maaseudulla	- Uusiutuvan energian sekä biopolttoaineiden investoinnit - Maatilojen energiainvestoinnit - Yhteistyö, koulutus, tiedonvälitys, EIP	- Investointien määrä - Uusiutuvan energian määrä - Hankkeiden määrä ja hankkeisiin osallistuvien määrä

Hyvä elämä Lapin maaseudulla - maaseudun veto- ja pitovoiman vahvistaminen

Tavoite	Toimenpide	Mittarit
Toimiva infra Lapin maaseudulle, maaseudun saavutettavuuden parantaminen, asukkaiden ja matkailuyritysten toimintaympäristön parantaminen	– Laajakaistainvestoinnit – Yleishyödylliset investoinnit ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseen – Yleishyödylliset investoinnit luonnonvarojen kestävään hoitoon – Yleishyödylliset investoinnit luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi – Maaseudun toimintaympäristön kehittämisen investoinnit (vesihuolto, pieninfra)	– Laajakaistainvestointien määrä – Laajakaistan piiriin saatavien kotitalouksien määrä – Ympäristöinvestointien määrä – Maaseudun toimintaympäristön investointien määrä – Uudistetun vesihuollon piiriin kuuluvien asukkaiden määrä
Toimivat ja saatavilla olevat palvelut kaikille lappilaisille	– Yhteistyö (Älykäs kylä) – Koulutus, tiedonvälitys	– Hankkeiden määrä – Hankkeista hyötyvien asukkaiden määrä – Uusia palveluita ja innovaatioita
Komeat kylät - mahtavat maisemat! Maaseudun kulttuuriympäristön vaaliminen, maaseutuympäristöjen hoidon edistäminen	– Yhteistyö, koulutus, tiedonvälitys – Yleishyödylliset investoinnit	– Hankkeista hyötyvien asukkaiden määrä – Investointien määrä
Voimaa Lappi-brändistä! Lapin maaseudun imagon nosto ja tunnettuuden lisääminen, uusien asukkaiden houkuttelu ja monipaikkaisuuden edistäminen	– Yhteistyö, tiedonvälitys	– Hankkeiden määrä ja hankkeisiin osallistuvien määrä – Uudet innovaatiot
Saamelaisten kotiseutualueen kehittäminen	– Yhteistyö, tiedonvälitys	– Hankkeiden määrä ja hankkeisiin osallistuvien saamelaisten määrä
Älykäs kylä – koko kylä kehittää	– Yhteistyö	– Uudet yhteistyöverkostot – Uudet tuotteet ja palvelut